

TIL O'RGANISHDA MADANIYATNING TA'SIRI

To'liyeva Mashxura Xaytboy qizi

Samarqand Davlat Chet Tillar Instituti talabasi

Gmail: tuliyevamashhura@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Zubaydova Nilufar Nematullayevna**

Annotasiya: Bu hujjat orqali biz til va madaniyat orasidagi uzviy bog'lanishlar ularning bir biriga aloqasini qanday ekanligini ko'rishimiz mumkin. Tilni o'rganish shunday murakkab jarayonki, hatto kichik bir detal ham o'tganishda ozgina bolsa ham o'zining ta'sirini ko'rsatib o'tadi. Shu jumladan o'sha mamlakatning, o'sha tilning ham madaniyati o'rganishda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Quyidagi maqolada ingliz tilini o'rganishda madaniyatning o'rganishga bo'lgan tas'da tushuntirib o'tishga harakat qilaman.

Kalit so'zlar: Til madaniyati, sotsializatsiya jarayoni, iboralar, ideomalar, madaniy to'qnashuv, kamunikativ tushunmovchiliklar.

KIRISH

Madaniyat va til ko'pincha ajralmas deb ta'riflangan va ular o'rtasidagi munosabatlar juda murakkab. Til nafaqat so'zlar, grammatik tamoyillar va jumlar qurilishi, balki noyob madaniy me'yorlar, ijtimoiy tizimlar va kognitiv jarayonlardir. Muayyan madaniyatning lingvistik tamoyillari bilan bir qatorda ushbu madaniyatga xos kontekstlarni tushunish tilni samarali o'zlashtirish uchun juda muhimdir.

Tillarni o'zlashtirish bo'yicha ilg'or tadqiqotlar markazi madaniyatni "sotsializatsiya jarayoni orqali o'rganiladigan umumiy xatti-harakatlar va o'zaro ta'sirlar, kognitiv tuzilmalar va affektiv tushunchalar" deb ta'riflaydi. Ushbu umumiy misollar madaniyat guruhi a'zolarini aniqlaydi va boshqa guruh vakillarini ajratib turadi.

Tilning evolyutsiyasi ko'pincha unda so'zlashuvchi muayyan guruh madaniyati bilan shakllanadi. Agar siz haqiqatan ham ikkinchi tilni o'zlashtirmoqchi bo'lsangiz, siz o'rganayotgan tilni asoslaydigan madaniy kontekstlarni bilish, sizga mahalliy aholi ko'pincha ma'lum bir madaniy guruh haqida gapiradigan ba'zi iboralar haqida bebaho tushunchalarni berishi mumkin. Xuddi shu narsani boshqa madaniyatlarni o'rganish uchun ham aytish mumkin. Masalan, qadimgi misrliklarni olaylik. Qadimgi Misr madaniyatini o'z ona tilini va Misr ierogliflarini tandemda o'rganmasdan chuqur

tushunish qiyin bo'lar edi. Tanganing qaysi tomoniga qaramasligingizdan qat'i nazar, ikkalasi doimo bir-biriga bog'langan.

Til - o'zini ifoda etishning eng katta vositalaridan biri. Madaniyat shaxsning ajralmas qismini tashkil qiladi. Demak, Jak Leylavergne va Andrea Parra so'zlari bilan *"Madaniyat tilsiz mavjud bo'lmasa, madaniyatsiz til ham mavjud emas."*

Tilni o'zlashtirish haqida gap ketganda, iboralar, idiomalar va noyob madaniy tushunchalarni tarjima qilish qiyinligi ma'lum, chunki ular ko'pincha ba'zi tillarda mavjud emas. Ushbu tushunchalarning so'zma-so'z tarjimasi odatda noqulay yoki noto'g'ri jumalarga olib kelishi va ona tilida so'zlashuvchi yoki professional tilshunos tomonidan moslashtirishni talab qilishining sabablaridan biri. Shu sababli turli bozorlarda auditoriyani jalb qilmoqchi bo'lgan brendlar alohida bozorlarda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatlarini oshirish uchun o'zlarining marketing strategiyalarini, ovoz ohangini va hatto mahsulotlarini mahalliy urf-odatlariga moslashtirishga vaqt ajratadilar. Boshqa madaniyatga xos til farqlariga o'xshash iboralar uchun turli xil ma'nolarga ega bo'lgan mamlakatlar kiradi. Masalan, Evropa madaniyatlarida 'yaxshi kun' iborasi yomg'irli kunni nazarda tutadigan ba'zi Afrika madaniyatlaridan farqli o'laroq, ko'pincha quyoshli kun deb ataladi. Bunday holda, 'yaxshi' atamasi ikki madaniyat tomonidan turlicha talqin etiladi.

Madaniyat to'qnashuvi.

Kommunikativ tushunmovchiliklar ko'pincha turli mamlakatlardan kelgan ikki kishi o'rtasida muayyan ijtimoiy me'yorlarga qarama-qarshi munosabatni bilmaslik tufayli yuzaga kelishi mumkin. So'zlar, imo-ishoralar va jalb qilish qoidalari noto'g'ri talqin qilinish tendentsiyasiga ega, masalan, siz xushmuomalalikni qanday ifoda etishingiz kerak.

Ikki tomonning noqulay suhbatdan chiqib ketishiga olib kelishi mumkin bo'lgan madaniy tushunmovchiliklarning oldini olish uchun madaniy tushunishni targ'ib qilish til o'rganish uchun juda muhimdir – ayniqsa, agar siz boshqa bozorda o'z ona tilida ish uchrashuvlarini o'tkazayotgan bo'lsangiz. Ba'zi mamlakatlarda, masalan, Shvetsiyada, agar siz kimdir bilan birinchi marta uchrashayotgan bo'lsangiz, gaplashayotganda bir-biringiz orasidagi masofani saqlash odat tusiga kiradi. Boshqa odamga teginish ko'pincha yomon ko'riladi. Germaniyada dastlabki suhbatlar odatda rasmiy va muloyim bo'lib, kimgadir janob/Miss/xonim prefiksi, so'ngra ularning familiyasi bilan murojaat qiladi. Yaponiyada ishbilarmonlik uchrashuvlari noyob tuzilishga amal qiladi, bu erda yig'ilishning eng katta a'zolariga ustuvorlik beriladi, shu jumladan o'tirish joylari. Nimani eslatib o'tish kerak, nimani eslatmaslik kerak va

qancha og'zaki gapirish kerak, Yaponiya va AQSh yoki buyuk Britaniya madaniyati o'rtasida juda farq qiladi.

Darhaqiqat, Yapon madaniyati o'zining xushmuomalaligi va xususan, sukunat bilan aloqasi bilan mashhur. Tarixan sukunat haqiqat bilan bog'liq bo'lgan – bu e'tiqod kelib chiqqan Zen Buddizm, bu erda sukunat ma'rifat yo'li hisoblanadi. Ijtimoiy muhitda sukunat g'oyasi G'arb nuqtai nazaridan juda noaniq bo'lib tuyulishi mumkin bo'lsa-da, xushmuomalalik, sukunat va siz aytayotgan narsalarning murakkabligini tushunish Yapon tilini o'z ona tilida o'rganishda foydali lingvistik vosita bo'lishi mumkin. Imo-ishoralar va ovoz ohangidagi o'ziga xos o'zgarishlar ham e'tiborga loyiqdir, chunki ular ham alohida iboralarning ma'nosiga ta'sir qilishi mumkin. Ushbu madaniy nuanslar odatda mahalliy aholi tomonidan bolalik davrida ota-onalariga taqlid qilish orqali tabiiy ravishda o'rganiladi va bir necha yil davomida mashq qilinadi.

Qo'l siqish yoki tabassum kabi umumiy imo-ishoralar bir nechta madaniyatlarda bir xil ma'noga ega bo'lishi mumkin bo'lsa-da, boshqalari talqin qilish uchun ochiq. Eron va yaqin Sharqning ba'zi qismlarida suhbat paytida (yoki olomon ichida) bosh barmog'ini yuqoriga ko'tarish 'o'rta barmoq'berishga teng deb hisoblanadi. G'arb mamlakatlarida ovqatni chayqash qo'pol deb hisoblanadi, ammo Yaponiyada bu sizning taomingizdan zavqlanayotganligingizdan dalolat beradi. Filippinda bo'lganingizda, Barmoqlaringiz bilan kimnidir imo qilish faqat itlarga mos keladigan imo-ishora sifatida qaraladi va ba'zi hollarda aybdorlar hibsga olinishi mumkin. Yangi tilni o'rganayotganda madaniy farqlarga duch kelish ko'p vaqt talab qilmasligi aniq. Bu farqlar nafaqat ona tilida so'zlashuvchi bilan qanday gaplashishni, balki ularning madaniyati dunyoqarashini ham tasvirlaydi. Madaniy tushunchalarga ega bo'lmasdan yangi tilni o'rganish imkonsiz bo'lmasa-da, agar siz uni o'zlashtirish imkoniyatini oshirmoqchi bo'lsangiz, siz o'rganayotgan til madaniyatiga sho'ng'ish yanada boyituvchi va tezroq o'rganish tajribasining kaliti bo'lishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki har bir mamlakatni qaysidir jabhada o'rganmoqchi bo'lsangiz albatta uning madaniyatini ham o'rganishingiz zarur chunki madaniyat bu o'rganish jarayonini osonlashtiradi. Shu jumladan bu narsa tilni o'rganidhga ham bevosita o'z ta'sirini ko'rsatib o'tadi. Har bir mamlakatda ularning o'ziga yarasha salom alik qilishi, o'ziga yarasha raxmat aytishlari ham mavjud. Bu narsalarni bilish ham tilni o'rganishda siz va biz uchun o'z qulayliklarini ko'rstadi. Bu maqola orqali biz faqat bir necha mamlakatlar terisida gap ochgan bo'lsakda bu

orqali ko‘plab malumotlarni yettita oldik. Shunday ekan madaniyat va til har doim o‘rganish jarayonida bir birga uzviy ravishda bog‘liq bo‘lib kelgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Holmes, J. (1992). An Introduction to Sociolinguistics. Longman.
2. Talbot, M. (2010). Language and Gender: An Introduction. Wiley-Blackwell.
3. Cameron, D. (2005). Language, Gender, and Sexuality: Current Issues and New Directions. Palgrave Macmillan.
4. Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (2003). Language and Gender. Cambridge University Press.
5. Spender, D. (1980). Man Made Language. Routledge.
6. Baker, M. (2006). Translation and Conflict: A Narrative Account. Routledge.
7. Nord, C. (1997). Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. St. Jerome Publishing.
8. N.N.Zubaydova(2019). The importance of teaching vocabulary. International conference Bridge to science: Research works.
9. D Nu‘monova, U Qo‘Ziyev Badiiy matni lingvostatistik tomondan tahlil qilish Oriental Art and Culture, 119-121, 2020
10. M Orzikulova, G Rustamova “METHODS OF IMPROVING SPEAKING SKILLS FOR KIDS” Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit, 151-154, 2024
11. N Dedamirzayeva, U Kuziyev Teaching English to young learners through games Oriental Art and Culture, 86-88, 2020
12. R S Sharipovna. Peculiarities Of Teaching English In Secondary Schools In Uzbekistan International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology, 1-5,
13. K Khashimova, U Kuziev PARTICIPATION OF LANGUAGES OF OTHER SYSTEMS IN THE FORMATION OF THE UZBEK LITERARY LANGUAGE Збірник наукових праць ЛОГОΣ, 22-25, 2020
14. U Qo‘ziyev TILDA SOFLIK MASALASI TA’LIMDA TURKIY XALQLAR MILLIY MENTALITETINI MUSTAHKAMLASHNING DOLZARB ..., 2022.
15. G. U Rustamova LINGVISTIK PRAGMATIKANING BIRLIKLARI. Филологические науки 11, 0.